

Tadeusz Wawak
Uniwersytet Jagielloński
Kraków, POLSKA

Projakościowa restrukturyzacja zarządzania w szkole wyższej w społeczeństwie wiedzy, w warunkach globalizacji i nowej gospodarki – tezy.

1. **Spółeczeństwo wiedzy** jest pojęciem powstałym z połączenia dwóch terminów: gospodarka oparta na wiedzy i społeczeństwo informacyjne. Jest więc syntezą „społeczeństwa gospodarującego” i „społeczeństwa informacyjnego” – stąd tak wielkie znaczenie informacji w społeczeństwie wiedzy. Gospodarka oparta na wiedzy to gospodarka: - bezpośrednio oparta na generowaniu, dystrybucji i zastosowaniu wiedzy i informacji w organizacjach, które uzyskują dzięki niej przewagę konkurencyjną;

- nowego typu, której głównym potencjałem jest wiedza, a nie kapitał jak w gospodarce przemysłowej, ziemia i praca w gospodarce rolnej;

- nadmiaru wiedzy, czyli nad możliwości, których wykorzystanie staje się strategicznym czynnikiem rozwoju;

- sukcesu opartego na wiedzy, informacji, kapitale intelektualnym, jakości pracy, nowoczesnej technologii i nauce, umiejętnościach, doświadczeniu, pasji oraz świadomości celu,

- w której prym wiodą inteligentne organizacje oparte na wiedzy, czyli instytucje uczącej się nieustannie powiększać swoje możliwości tworzenia własnej przyszłości,

- postindustrialną, w której większość zatrudnianych pracuje w sektorze usług.

W dobie globalizacji i integracji na rynku zwycięży ta organizacja, która będzie miała dostęp do informacji oraz umiejętności jej przetworzenia i stosowania; a do najważniejszych czynników jej sukcesu zaliczyć należy: wiedzę, informacje, kapitał intelektualny, jakość: pracy, procesów i produktów. Dlatego też praca musi zawierać coraz więcej elementów uczenia się. W organizacjach gospodarki opartej na wiedzy wszyscy się uczą i powiększają swe możliwości uczestnictwa w tworzeniu wartości dodanej i własnej przyszłości.

2. **Organizacja oparta na wiedzy.** Szczególnie ważne miejsce zajmuje wiedza w organizacji, umożliwia ona bowiem efektywne gospodarowanie i zastosowanie zdolności umysłu i umiejętności ludzkich w tworzeniu wartości dodanej poprzez wykorzystanie baz i hurtowni danych, zasobów w Internecie, informacji, technologii, programów komputerowych, procedur dotyczących: projektowania, produkcji, sprzedaży, eksploatacji, relacji z klientami, potencjału, regulacji prawnych. Wiedza jest ważnym narzędziem w procesie podejmowania decyzji. Musimy pamiętać o tym, że nie ma żadnej namiastki wiedzy w świecie konkurencji zarządzania, gdzie wymagana jest głęboka wiedza oraz dostrzeganie współzależności różnych zjawisk i procesów. Warunkiem rozwoju i rentowności organizacji jest przenoszenie i pogłębienie wiedzy przez stałe uczenie się pracowników inteligentnej organizacji. Gospodarka musi być oparta na wiedzy, aby mogła się rozwijać. Znaczenie wiedzy jako źródła informacji w życiu uczelni jest tak duże, że należy w trosce o jej wartość inwestować w nią i zarządzać wiedzą. A. H. Toffler uważa, że inwestowanie w wiedzę opłaca się, bo zmniejsza ono w perspektywie zapotrzebowanie na kapitał pieniężny, który sukcesywnie zostaje zastąpiony przez kapitał ludzki. Dlatego też należy zarządzać wiedzą w organizacji. A. Anderson przez zarządzanie wiedzą rozumie proces identyfikowania, zdobywania i wykorzystywania wiedzy w celu poprawy pozycji konkurencyjnej organizacji. Dotyczy to w pełni każdej uczelni, która powinna samofinansować swój rozwój.

3. **Nowa gospodarka** pojawiła się i rozwinęła w związku z przyspieszonym rozwojem postępu technicznego w dziedzinie informacyjnych i komunikacyjnych technologii - IKT, pogłębienie się integracji w ramach Unii Europejskiej i przyspieszeniem procesu globalizacji. Tym trzem dynamicznym procesom muszą towarzyszyć głębokie przemiany w szkolnictwie wyższym, a zwłaszcza projakościowa restrukturyzacja zarządzania w uczelniach publicznych i niepublicznych. „Nowa gospodarka” wymaga powstania „Nowej szkoły”. Szkoły wyższe są jednocześnie twórcami i odbiorcami nowych - IKT. Następuje głębokie umiędzynarodowienie wszelakich działań i rozwoju. Zmusza to wszystkie kraje Europy, w tym Polskę i Ukrainę do podporządkowania rozwoju szkół wyższych trendom i wymaganiom światowego i europejskiego rynku edukacji i badań naukowych oraz do podjęcia wyzwań konkurencji – przodujących uniwersytetów świata, i stworzenie nowoczesnych, dobrze zarządzanych uniwersytetów.

4. **Globalizacja** pozostaje w interakcji z rozwojem „nowej gospodarki”. Następuje bowiem równocześnie umiędzynarodowienie i nierównomierny rozwój działalności gospodarczej w świecie oraz intensyfikacja postępu naukowo-technicznego, szybsza w USA niż w Europie. Wzrostowi podaży nowych technologii towarzyszy wzrost popytu na nie wywołany przez intensyfikację globalnej konkurencji i zapotrzebowania gospodarki na innowacje. Rozwój globalizacji stymulował więc intensyfikację tworzenia i stosowania IKT oraz w pewnej mierze przyczynił się do powstania „nowej gospodarki”. Polskie i ukraińskie uczelnie nie przywiązują należytej uwagi związkowi „nowej gospodarki”, globalizacji i integracji europejskiej z realizacją wymogów Procesu Bolońskiego i konsekwencji zmian jakie zachodzą w zakresie rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego w rozwiniętych państwach świata dla uczelni i ośrodków naukowo-badawczych. Konkurencja na rynku edukacyjnym i badawczym pojawiła się w Polsce, do której uczelnie nie są właściwie przygotowane.

5. **Proces Boloński.** Inicjatywa utworzenia od 2010 roku Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, mająca w znacznej mierze charakter polityczny jest próbą wypracowania wspólnej „europejskiej” polityki i reakcji na potrzeby występujące w większości krajów na rynku edukacyjnym. Przedsięwzięcia podejmowane w tym zakresie od 19 czerwca 1999 roku, inspirowane przez Komisję Europejską i popierane przez środowiska akademickie, mają na celu:

- stworzenie warunków do pełnej mobilności studentów i wykładowców:

- uruchomienie III stopnia studiów oraz zaciśnięcie związków między kształceniem i badaniami naukowymi;
- zwiększenie dostępności studiów dla kandydatów ze wszystkich grup społecznych, bez względu na ich sytuację finansową;
- dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy i zmniejszenie bezrobocia absolwentów;
- podniesienie atrakcyjności i poprawienie pozycji konkurencyjnej systemu szkolnictwa wyższego w Europie (w stosunku do USA), tak aby odpowiadała ona wkładowi tego kontynentu w rozwój cywilizacyjny;
- rozpoczęcie i przyspieszenie odwlekanych reform w szkolnictwie wyższym krajów Europy;
- przyjęcie i wdrożenie Ramowej Struktury Kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego;
- przyjęcie i wdrożenie Standardów i Wskazówek Zapewnienia Jakości Kształcenia w EOSW.

6. Restrukturyzacja zarządzania w szkolnictwie wyższym Polski. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w opublikowanych „*Założeniach do nowelizacji ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym*” bardzo krytycznie oceniło tradycyjne zarządzanie w polskich uczelniach, które ma zdaniem Ministerstwa charakter zachowawczy i jest wypadkową niestabilnych kompromisów pomiędzy różnymi grupami interesów. Tradycyjny model zarządzania szkołą wyższą zdaniem Ministerstwa sprawdzał się dobrze w warunkach państwa opiekuńczego, czyli w epoce minionego socjalizmu realnego. Wycofywanie się z modelu opiekuńczego państwa i stopniowe wprowadzanie mechanizmów rynkowych do sfery uczelni wymaga wprowadzenia bardziej menedżerskiego modelu zarządzania. Zdaniem OECD: „*Zarządzanie szkolnictwem wyższym w XXI wieku wymaga połączenia misji akademickiej ze zdolnością zarządzania, a nie zastępowania jednego elementem drugim.*” Uczelnie stoją przed koniecznością odejścia od tradycyjnych na rzecz nowoczesnych mechanizmów funkcjonowania i systemów zarządzania. Brak tradycji porównywania ocen jakości pracy dydaktycznej i naukowej oraz innowacji w szkole wyższej, nie wiązanie efektów funkcjonowania z finansowaniem uczelni publicznych oraz nikła komercjalizacja wiedzy ludzi nauki sprawia, że polskie szkolnictwo wyższe nie jest konkurencyjne na rynku Europy i świata. Tradycyjny model zarządzania szkołą wyższą zdaniem Ministerstwa sprawdzał się dobrze w warunkach państwa opiekuńczego, czyli w epoce minionego socjalizmu realnego. Wycofywanie się z modelu opiekuńczego państwa i stopniowe wprowadzanie mechanizmów rynkowych do sfery uczelni wymaga wprowadzenia bardziej menedżerskiego modelu zarządzania. Zdaniem OECD: „*Zarządzanie szkolnictwem wyższym w XXI wieku wymaga połączenia misji akademickiej ze zdolnością zarządzania, a nie zastępowania jednego elementem drugim.*” Uczelnie stoją przed koniecznością odejścia od tradycyjnych na rzecz nowoczesnych mechanizmów funkcjonowania i systemów zarządzania. Brak tradycji porównywania ocen jakości pracy dydaktycznej i naukowej oraz innowacji w szkole wyższej, nie wiązanie efektów funkcjonowania z finansowaniem uczelni publicznych oraz nikła komercjalizacja wiedzy ludzi nauki sprawia, że polskie szkolnictwo wyższe nie jest konkurencyjne w Gospodarce Opartej na Wiedzy Europy i świata. Jednocześnie, jak stwierdza OECD: „*Ogólnie w Polsce brakuje koncepcji uczestnictwa zainteresowanych stron, tj. uczelni, społeczności lokalnych oraz środowiska biznesu, w zarządzaniu instytucjami szkolnictwa wyższego.*” Publiczne szkoły wyższe żyją w swoim tradycyjnym, feudalno-socjalistycznym świecie, w separacji od otoczenia, z dala od zaawansowanej komercjalizacji, projakościowych i proinnowacyjnych reform zarządzania. Postępowy konserwatyzm w uczelni powoduje spowalnianie zmian i niechęć do osób opowiadającymi się za radykalną reformą szkolnictwa wyższego w Polsce.

7. Projakościowa restrukturyzacja zarządzania w uczelni. Każda uczelnia zarówno w Polsce jak i w innych krajach Europy staje obecnie, w warunkach kryzysu gospodarczego i tworzącego się Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, przed koniecznością przeprowadzenia szybkiej projakościowej restrukturyzacji zarządzania. Do wspólnych zasad zapewniania jakości (zarządzanie jakością) w szkolnictwie wyższym, Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej, zaliczyli następujące:

- polityka i procedury zapewniania jakości powinny stanowić podstawę do poziomów europejskich ram kwalifikacji,
 - zapewnianie jakości powinno być integralną częścią wewnętrznego zarządzania instytucjami kształcenia i szkolenia,
 - zapewnianie jakości powinno obejmować regularną ocenę instytucji lub programów przez organy lub agencje monitorowania zewnętrznego, które powinny być poddawane regularnym przeglądom,
 - zapewnianie jakości powinno obejmować następujące wymiary: kontekst, wkład, proces, i informacje wyjściowe zwracając uwagę na rezultaty i efekty uczenia się,
 - inicjatywy zapewniania jakości na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym powinny być koordynowane w celu zagwarantowania przeglądu spójności, synergii, i analizy całego systemu,
 - zapewnianie jakości powinno być procesem współpracy na wszystkich poziomach i we wszystkich systemach kształcenia i szkolenia, angażującym istotnie zainteresowane strony, w państwach członkowskich Unii Europejskiej,
 - wskazówki dotyczące zapewniania jakości na poziomie wspólnotowym mogą określać punkty odniesienia dla oceny i wzajemnego uczenia się.
- systemy zapewniania jakości powinny obejmować jasne i mierzalne cele i standardy oraz wytyczne dotyczące wdrażania, w tym zaangażowanie zainteresowanej strony.

Wdrożeniem powyższych zasad zarządzania jakością staje się bardzo ważnym wyzwaniem stojącym obecnie przed szkołami wyższymi. Zarządzanie w szkole wyższej musi być podporządkowane osiągnięciu wysokiego poziomu jakości kształcenia i badań naukowych, dlatego też to władze uczelni muszą zapewnić wysoki poziom jakości zarządzania. Szkoły wyższe w Polsce czeka rewolucyjna przemiana na wzór transformacji przemysłu lub ewolucja upadłościowa. Co wybieramy??? Na to pytanie musimy udzielić sobie szybko odpowiedzi i działać!!!

Pobrano z portalu
<http://tadeusz.wawak.pl>